

JAARBOEK

VAN HET

NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

XXVIII. 1941.

AMSTERDAM

UITGAVE VAN HET GENOOTSCHAP

1941.

De portretten der Holtzhey's.

In jaargang 1938 van dit Jaarboek kon ik de portretten doen afbeelden van een tweetal 18de eeuwsche Nederlandsche stempelsnijders A. M. J. VAN BAERLL en van zijn zoon J. J. VAN BAERLL, thans is het mij mogelijk daaraan toe te voegen een drietal beeltenissen van leden der bekende medailleursfamilie HOLTZHEY en wel van den vader MARTINUS en zijn beide zoons JOAN GEORGE en MARTINUS JR.

De meeste der talrijke gedenkpenningen vervaardigd door MARTINUS HOLTZHEY Sr. en zijn oudsten zoon JOAN GEORGE zijn beschreven in het *Vervolg op VAN LOON's Nederlandsche Historiepenningen* en in de deelen III en IV van Mr. J. DIRKS' bekende *Repertorium*, terwijl in 1755 verscheen de *Catalogus der Medailles, of Gedenk-Penningen betrekking hebbende op de voornaamste historien der Vereenigde Nederlanden vervaardigt door de Medailleurs MARTINUS & JOAN GEORGE HOLTZHEY tot Amsterdam*.

In dien catalogus worden de medailles dier beide medailleurs, geslagen tusschen ongeveer 1725 en 1754 uitgebreid beschreven met vermelding tot welken prijs ze, voor zoover zij in den handel gebracht zijn, in goud en zilver te bekomen zijn ¹⁾.

¹⁾ De eerste in dien Catalogus vermelde penning draagt het jaartal 1716, maar is hoogstwaarschijnlijk wat later, omstreeks 1730, vervaardigd.

MARTINUS HOLTZHEY werd 11 September 1697 te Ulm geboren als zoon van GEORG WILHELM HOLTZHEY, zilversmid aldaar. Zijn vader onderrichtte hem in het teekenen, en graveeren, terwijl hij in 1725 als „MARTINUS HOLTZHEY van Ulm” in het Amsterdamsche Zilversmidsgilde is opgenomen en wordt zijn meesterteeiken: een staande man, naar voren gewend, ten voeten uit met een hellebaard (?) in de linkerhand, bij VOET ²⁾ blz. 34, n° 188 afgebeeld.

Voorwerpen, door hem als zilversmid vervaardigd, zijn bij mijn weten niet bekend. De Catalogus der door zijn zoon J. G. HOLTZHEY nagelaten penning- en muntverzameling, in 1809 te Amsterdam verkocht, beschrijft onder de „Rariteiten” blz. 74, n° 1 „Een Gouden vierkante Plaat, kunnende dienen tot een Snuifdoos, waarop een ryke Ordonnantie gedreeven is, zijnde een zinspeeling op de vrye Kunsten en verder Bijwerk, zuiver en fraai bewerkt, door MARTINUS HOLTZHEY. 11½ Engels. (Voor f 30,— gekocht door den medailleur H. LAGEMAN).

Ik vond vermeld ³⁾, dat HOLTZHEY, alvorens hij zich in 1725 te Amsterdam vestigde, verscheidene jaren te 's-Gravenhage gewoond heeft, maar omtrent zijn werk aldaar heb ik niets kunnen vinden.

Zijn adrespenning, in 1729 door hem zelf vervaardigd (IPSE FEC: staat onder het borstbeeld), vertoont op de voorzijde zijn naar rechts gewend borstbeeld op 32 jarigen leeftijd, terwijl op de keerzijde een muntpers wordt afgebeeld met een gezicht op Amsterdam op den achtergrond.

De penning, waarvan wij de voorzijde op plaat VII, 2

²⁾ E. VOET JR. *Merken van Amsterdamsche Goud- en Zilversmeden*. 's-Gravenhage 1912.

³⁾ *Blätter für Münzfreunde* 1937, blz. 103, alwaar op pl. 7.43 de hieria genoemde adrespenning ook wordt afgebeeld.

afbeelden, is zeer zeldzaam en wordt in het *Vervolg* op VAN LOON n° 52 afgebeeld. Een exemplaar in zilver berust in TEYLER'S Penningverzameling te Haarlem, terwijl een afslag in tin zich in het Rijks Penningkabinet bevindt.

Van 19 Januari 1749 tot 11 October 1752 was HOLTZHEY muntmeester van de Geldersche Munt te Harderwijk.

Ter gelegenheid van zijn installatie als zoodanig vervaardigde hij de stempels voor den gedenkpenning ter herinnering hieraan geslagen, welke in het *Vervolg* op VAN LOON 284 is afgebeeld. Een afslag in goud berust in het Rijks Penningkabinet.

De door hem in die functie geslagen munten worden door DE VOOGT ⁴⁾ onder de n°s 450—458 opgegeven.

Zijn muntteeken: een valkenier, volgens DE VOOGT, wordt op al deze munten gevonden. Dit muntteeken is ontleend aan het door Keizer Ferdinand in 1559 aan JÖRG HOLTZHAY verleende geslachtwapen, waarvan het diploma door Dr. J. J. F. WAP in *Astrea* ⁵⁾ VI. blz. 23 wordt afgedrukt. Dit diploma bevindt zich in de bibliotheek der stad Utrecht ⁶⁾.

In 1753 kwam het muntmeesterschap van de Zeeuwsche Munt te Middelburg vacant en volgde M. HOLTZHEY

⁴⁾ W. J. DE VOOGT. *Geschiedenis van het Muntwezen der Vereenigde Nederlanden 1576—1813*. Deel I. *Provincie Gelderland*. Amst. 1874 met pltn.

⁵⁾ *Astrea. Maandschrift voor Kunst, Wetenschap en Letteren*.

⁶⁾ Het wapen wordt daarin beschreven als „ain Rotten oder Rubinfarben Schildt, darinnen aines Junglings gestallt, one fuess, mit gelben haar . . . seine beide arm von sich, vund in yeder hannd auf rechts haltennd ain rautten standen". De jongeling houdt dus in elke hand een standen (struik). Deze figuur komt juist zoo voor als HOLTZHEY's muntmeestersteeken; de jongeling heeft echter niets van een valkenier, maar is daarvoor o.i. ten onrechte steeds aangezien. (Zie dit muntmeestersteeken afgebeeld bij DE VOOGT. l. c. pl. XV. n°. 457).

PIETER VAN DE KAPPEYNE als zoodanig op. Deze betrekking vervulde hij van 1753 tot 1764, terwijl in 1760 zijn zoon MARTINUS HOLTZHEY Jr., die reeds als stempelsnijder aan de Munt (1752—1754) en sedert 1755 als essayeur particulier te Middelburg was werkzaam geweest, hem als tweede muntmeester werd toegevoegd.

Op 1 November 1764 is de vader te Middelburg overleden. Ter herinnering hieraan werd een penning geslagen, die op de voorzijde een engel afbeeldt, die naar den hemel vliegt, een ovaal medaillonportret van den overleden muntmeester vasthoudende. (*Vervolg* op VAN LOON 373). Een exemplaar in goud bevindt zich in de penningverzameling van het Zeeuwsch Genootschap te Middelburg.

Ook bij het overlijden van zijn vrouw JUDITH COCK, geb. te Amsterdam 1 November 1694 en 27 November 1725 met HOLTZHEY gehuwd, die 1 October 1749 te Harderwijk overleed, werd een gedenkpenning geslagen, die in het *Vervolg* op VAN LOON pl. LXXXVIII. 902 wordt afgebeeld en in het Bijblad van dat werk blz. VII. n° 49 beschreven wordt.

Bij HOLTZHEY'S overlijden liet hij drie kinderen na: twee zoons, JOHAN GEORGE, de bekende stempelsnijder, en MARTINUS, die, zooals we boven zagen, bij het overlijden zijns vaders tweede muntmeester aan de Zeeuwsche Munt was en zijn vader als Muntmeester opvolgde, en een dochter ANNA CATHERINA, gehuwd met ABRAHAM BEAUNE Junior. Zijn oudste dochter MARGARETHA, geb. te Amsterdam 10 November 1729, was 23 Januari 1759 op ruim 29 jarigen leeftijd te Middelburg overleden. Een penning hierop wordt in het *Vervolg* op VAN LOON 510 afgebeeld.

Een afslag in goud berust in de penningverzameling van het Zeeuwsch Genootschap te Middelburg.

Dr. WAP geeft in het *Maandschrift Astrea* VI. blz. 23 een niet geheel volledige geslachtslijst der familie

HOLTZHEY van af 1697 en vermeldt o.a. het in olieverf geschilderde portret van MARTINUS, dat in 1857 berustte bij de hoogbejaarde kleindochter ⁷⁾ van den geportretteerde, Mevr. J. H. C. HOLTZHEY, geb. te Middelburg 15 Januari 1778 en weduwe van den heer E. H. PIPERSBERG († 27 September 1803). Zij is in 1870 te Utrecht overleden en het portret is in 1871 door haar erven aan de gemeente Utrecht geschonken.

Later kwam de beeltenis in het Museum Kunstliefde te Utrecht, terwijl deze in 1924 door het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Middelburg, in welke stad HOLTZHEY, zooals wij hierboven zagen van 1753 tot 1764 muntmeester geweest is, werd aangekocht.

Dit portret, dat ongeveer 1750 geschilderd is en 50 bij 41 c.M. groot is, beelden wij op plaat VII, no. 1 af. Het wordt ook vermeld bij KRAMM III. blz. 717 ⁸⁾ en bij MOES I. ⁹⁾, blz. 434 no. 3620.

C. KRAMM maakte er een zeer goede teekening in potlood van, die zich thans in mijn bezit bevindt.

Meer bekendheid dan de vader heeft zijn in 1729 te Amsterdam geboren oudste zoon JOAN GEORGE zich verworven. Deze huwde 8 Maart 1767 te Leymuyden CORNELIA ESTHER SLOB, 9 Augustus 1748 te Thamen a/d. Amstel geboren en 9 November 1776 overleden. Een penning bij haar overlijden geslagen door den „moestissimus viduus”, zooals hij zich op de keerzijde er van betitelt, wordt in

⁷⁾ Niet „dochter”, zooals WAP opgeeft.

⁸⁾ CHR. KRAMM. *De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, beeldhouwers, graveurs en bouwmeesters*. Amsterdam 1857—1863. 6 dln.

⁹⁾ E. W. MOES. *Iconographia Batava*. Amsterdam 1897—1905. 2 dln.

het *Vervolg* op VAN LOON n° 509 afgebeeld. Haar geschilderd miniatuurportret bevindt zich in het „Poppenhuis” in het Centraal Museum te Utrecht. Dit huwelijk bleef kinderloos, evenals het tweede huwelijk dat J. G. HOLTZHEY 1 Augustus 1784 te Amsterdam sloot met ENGELINA HOFFHAM, weduwe van JOHAN HEINIUS. Zij overleed te Amsterdam 20 Mei 1802.

HOLTZHEY zelf overleed te Amsterdam 24 Februari 1808, hij woonde toen „op de Heerengragt over de Roode Moolensteeg”. Behalve in de reeds hiervoor vermelde werken, waarin ook de penningen van zijn vader beschreven zijn, kan men over de door JOAN GEORGE vervaardigde talrijke gedenkpenningen raadplegen Jaargang 1919 van dit *Jaarboek*, waar op blz. 68—106 bijzonderheden worden medegedeeld omtrent de tusschen 1777 en 1784 geslagen penningen. Verder den Catalogus van HOLTZHEY's uitgebreide verzameling munten en penningen, reeds door zijn vader begonnen en in 1809 te Amsterdam verkocht, welke Catalogus vrijwel alle door zijn vader en hem vervaardigde penningen bevat. De fraaie proefmunten van LODEWIJK NAPOLEON in 1807 door HOLTZHEY in samenwerking met zijn assistent D. VAN DER KELLEN vervaardigd worden in *Jaarboek* 1914, blz. 1—67 uitgebreid beschreven en afgebeeld, terwijl *Jaarboek* 1926 op blz. 26—86 belangrijke bijzonderheden bevat over de zilveren proefmunten in 1800 door HOLTZHEY op bestelling van den Secretaris van Financiën J. J. A. GOGEL vervaardigd.

In zijn lange leven heeft hij vrij wel alle min of meer belangrijke geschiedkundige feiten en gebeurtenissen in het Huis van Oranje voorgevallen in metaal vereeuwigd. Zeer talrijk zijn ook de penningen door hem vervaardigd bij huwelijken, zilveren en gouden bruiloften en overlijden van min of meer bekende particuliere personen. Geduren-

de een reeks van jaren heeft hij bij den aanvang van het nieuwe jaar een „nieuwejaarspenning” uitgegeven, waarop de voornaamste gebeurtenissen, die in het afgelopen jaar plaats gevonden hadden, symbolisch weergegeven waren. Ook hij was te Amsterdam als stempelsnijder gevestigd; van 1771 tot 1776 was hij als provinciaal muntmeester van Utrecht werkzaam.

Bij nagenoeg alle door hem vervaardigde penningen zijn afzonderlijke uitgebreide gedrukte „Verklaringen” gevoegd. Deze beschrijven de stukken nauwkeurig en zijn vooral van belang om de beteekenis der dikwijls zeer ingewikkelde en duistere allegorische voorstellingen te begrijpen.

In het bezit van zijn hierboven reeds genoemde nicht Mevr. PIPERSBERG bevond zich ook, zooals Dr. WAP in *Astrea* VI. blz. 23 mededeelt, een „allerkeurigst in was geboetseerd” portret van haren talentvollen oom JOAN GEORGE.

Dit portret kwam voor in een veiling van antiquiteiten in November 1904 te 's-Gravenhage gehouden door den heer J. SCHULMAN (Cat. n° 1180^a) en werd daar door mij aangekocht. Het stelt den bekenden medailleur voor op 40 à 50 jarigen leeftijd, is helaas niet gedateerd, terwijl de naam van den verdienstelijken boetseerder niet bekend is. Misschien is het een zelfportret, terwijl de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat het vervaardigd is door C. H. KÜCHLER, die van 1779 tot ongeveer 1785 bij hem als assistent werkzaam was en aan vrij wel alle penningen, door HOLTZHEY in die periode vervaardigd, heeft medegewerkt ¹⁰⁾.

Een afbeelding van dit portret in was geven wij op plaat VIII, no. 3.

¹⁰⁾ *Jaarboek* 1919. blz. 71 en volg.

Ook het portret van MARTINUS HOLTZHEY, van 1765—1788 muntmeester van de Zeeuwsche Munt te Middelburg, is bekend. In het Poppenhuis aanwezig in het Centraal Museum te Utrecht bevindt zich zijn ovaal in kleuren geschilderd miniatuur-portret in ivoren lijst 26 bij 29 m.M. groot. Dit portret, dat door MOES in zijn *Iconographia Batava* onder n° 3621 vermeld wordt, beelden wij op plaat VIII, no. 4 eenigszins vergroot af. De afgebeelde was 17 December 1737 te Amsterdam geboren en gehuwd met PETRONELLA SLOB, geb. te Thamen a/d. Amstel 10 Maart 1750, overleden te Grave 9 April 1822 ¹⁾. Zij was de zuster van zijns broeders echtgenoot. Uit hun huwelijk werden 2 zoons en 2 dochters geboren, die alle, zonder kinderen na te laten, overleden zijn.

Het geslacht HOLTZHEY is thans uitgestorven.

December 1939.

A. O. VAN KERKWIJK.

¹⁾ Een penning ter herinnering aan haar eersten verjaardag, in 1751 gevierd, bevindt zich in mijn bezit.

1

2

3

4